

1921 оной декабрин 21-нээ гарана

БУРЯАД УНЭН

Бүгдэд аридай газетэ

1995 ФЕВРАЛЬ 28
Хабаран дунда шарагшан туулай харын 2Н
ЕГОРНИК
Гарагай 3 № 38 (19132)
Газетын сан Хэлсээтэ сан.

Редакторай булан

АЖАЛ ХЭХЭ ЭРХЭ ХАНГАГДАНА ГҮ?

Мундаа мундаа орононь, редакторай булан гүнзгээрхэ, нүхэр зонхой байдал хэм хэмжээгэй доомоо байгалийн галсага хуулиар харуулан юун байдаг бэ? Хуулиар, мүнгэ тангана байгууламжа алдана, хоролжэ найрамдал дэлгэрэ, нэн түрүүн хангалууд муу байдала ороно, хуулиар хэрэгшэжэ хангалга хуулиар тогтоохо болно, зонхой эрх хэмжээгэй, ухаан бодолын хангалууд хойнонь.

Хуули орой түүхэдэ нигэрхүү үйлдүүлгэдэ оло дахин болоо хаа да. Хуули гүн руу холэ ошонгүй хараха, зонхой ороноо хамгаалгын Агууехэ зонхой бүтээхэ ажамжага ороно бодолын жэлүүдэ ухаандаа ороно юм. Тимэхэ мүнөө боло.

Хуули мүнөө дабагдаа гэхэдэ, зонхой эрхэ сэдхэл баяраар халимай, зонхой бодолын харуул элмэг, Агууехэ хуулиан, туйлакые эрмэлзэ-эргэзэ туйлаад байсан онсэ мүнөө дабагдаа байгаа, эрхээрээ зонхой зохио нилгагтай гэжэ ойлго.

Хуули бүхэ бэрхшээлүүдэ оттоо харуул, тэдэньэ аянгуу дабаган хангалууд мүнөө үндэр нилгагтай болшоо, юунэ болжо байгалийн хуули, нилгэн гэхээр, гунгалана, түрүүн тэдээр лэ мүнөө сагай хуули хуули бэрхшээлүүдэ үйлдүүлгэдэ буюу. 80 жилэ болшоо, зонхой мүнөө болоо юм гэжэ наань, зонхой эрхэ байгаа гү? Угы юм аа?

гаануудар ажалгүй гээд тоологдон бүридхэдэ аятаа гээд урьдшалан багсаажалдаана.

Нихэдэ ямар нэгэ шалтагаанаар ажалгүй болшоо наа, ажал бэдэрэл, урагшагүдэжэ магад байна гээд ойлгохоор. Юубо гэхэдэ, үйлдэбэрин хэм хэмжээгэй доомоо, ажаамдалайман муудааар байхадэ, ажалай дэлгүүр дээрэ юмэн гэнтэ эрид найжаршаа гэхэн хуушэ гээд ханахаар.

Элдэ оидоо шалтагаанаар 1995 оной январин 1-нэй айдлаар ажалгүй ололон зонхой тоо 9069 болонхой. Тэрэ тоодо ажалгүй гээд тоологдон 1820 хүн байгаа, гэнэдэй 3736-ниинь ажалгүй, хүнүүдэ хүрээдэ тэдхэмжэ абалд байгаа. 354 хүн оидоо мэргэжлэ шудлана, нийгнэ хүдэлээрхэ 135 хүн хабаадл. сана.

Нихэдэ байгаа ондоо энэ талаар ноирхолтой зон улам олохоор, байдал бүри шахаруу боложо магад байна гээд ойлгохоор. Тимэхэ ажалай шэнэ хуулинуудые бии болгохо тухай асуудал онсэ урха шаартаг болжо, энэ талаар бодото хэмжээнүүдэ аятаага наань, зонхой байдал саанадаа муудаха харагтай.

Нимэ хэмжээнүүдэ аятаа гээд хараа-дагдааг. Зүүгөөр ашаг урны үнөөд бага бандга гээд анхаралда хандуулаха байгана. «Зониче ажаллаар хангаха тухай» хуули бии. Тимэхэ тэрэн соо хараа-дагдахан бүхэ юмэн бэсүүлгэдэ ёшо, тог юм аа даа. Нихэдэ саг зуураа соо ажалгүй болоод яогшадта хабаатай программа бии оидоо үзүүлгэдэхээр хараадага, Тимэхэ багсаажалда-наа нэгэ бага үсөөн зон хараада аб-таан байна.

Нимэ багсаажалуудуудуу наань юмэн хуу найжарха, зайндаа эснэ. Тимэхэ хуу эдэ асуудалуудта тон нарин бодом-жотомор хандахаар байна. Юубо гэхэдэ, промшленна болоод хүдөө ажамжи үйлдээрхэ, бусад халууруудта дэлдэ сохино хубилгалууд болохоон гэжэ гэжэ хуушэ. Тимэхэ энэ талаар ондоо арга боломжонүүд бии гэжэ гү?

Нимэ арга боломжонүүд гэгэн хада зониче хуулинь ёшоор сагнаа эрид гэгэндэ яогшадта болоно гэжэ ааб даа. Гадна нийгнэ хүдэлээр эрхэмдэлгэ шуд-наа урха шаартаг болоод байгаа. Тимэхэ зониче ажаллаар хангалгын ажа-мжага дүн дүршэд болон арга болом-жонүүд харада абжа, урхын гарга-нан аядуурууда, дугуу дундаа даба-таага оролдохо гэжэ ажаатар шуд-наа.

Тимэхэ 1995 ондо 174 предпряти-нуудтай болон эмхэнүүдтэй нийгнэ ажал эрхэмдэлгэ талаар хэлсэнүүд бата-лагдажа, саг зууринь наа, ажалай хуулинууд бии болгогдохо байна. Нихэдэ хуули ажаахыда 1317, гэр байрын-коммунальна ажаахыда болон болбосон түдэлэй болгохо албанда 530, хангалгын албанда 354, ой модоной ажаахыда 291, промшленностьда 223, арадай ажаахы бусад халууруудта 517 ажалай хуу-ринууд бии болгогдохо.

Мүнөө сагай байдалые хараада абажа, юмэнэй ходо үнэтэй боложо байндаа ан-аржа, респуоликин зониче ажаллаар хангалгын жасаага 273.6 миллион тү-хэрэг үгэхээр хараадагдаа. Гадна 14—15 нахатай үлнүүдтэ ажалай 824 хуу-ри олохо үгэхэ, жасын зөөришо 54.4 миллион түхэрэг үгэхэ гээд тусбэлдэ-нэ байха юм.

Ажалай дэлгүүр гэгэн ойлгосо манда багал шэнээр бүридхэ, үрдэнэйнаа, тад сийдо урхатай, хэлбэрэй боложо байгаа, зониче. Конетитүци сомоний багалданан ажал хэжэ тухай эрхэмэй хэшида урхатай болоно гэжэ гү? Олоол юрын эв баталдага сонсохон дуулгала болоно бэнэ на гү?

Юунда нигэдэ хэлэнэбин гэхэдэ, энэ эрхэмнэй бодото байдалаа хангалгана гээд хараа наа, хэжэгтэй болоно буюу. Урхын хүнэй ажал хэжэ дүрагүд байха-дань, хэжэнь бадалдаг байгаа буюу. Нихэдэ өгсэ салан авадаг аягаа гэхэдэ, мүнөө бүринь багыэ абана бэнэ гү? Бодоод үзэхөөр юмэн бии абза?

Тимэхэ хуулинь наанда хүрэнэ хүн бүхэндэ шудала ажал хэжэ эрхэ ма-нэ демократи, хуули ёшоо гүрэн соо олохо дээрэ хангалга гү, аян гү гү? Бодоод үзэгтэ даа, хуулиэ унша-шад!

Ц. ЦЫРЕНДОРЖИВ.

ПРАВИТЕЛЬСТВЫН ХҮДЭЛМЭРИН ДОЛООН ХОНОГ

Буряад Республикын Пре-зидент-Правительствын Тү-рүүлэгшэ Л. В. Потапов февралын 27-до Москва мурдожо, Федерацинн Сове-дэй аседианда хабаадаха юм. Февралын 27-ноо мартын 1 болотор Москвагаа ерхөн профессор С. А. Величевэй хүтэлбэри доро психологууд болон хуулинь наа гүйсөө-гүйшүүлэй хэрэгүүдэй та-лаар инспекцин инспектор-нүүдэй семинар үнгэргэгдэхэ байна.

Февралын 28-да Гэр бай-рын-коммунальна ажаахын талаар комитет 1994 оной дүнгүүдэр, мун байшаа оной зорилгонууд тухай асууда-лаар предпритинуудай ху-

тэлбэрилгэдэй хабаадалга-тай суллаа үнгэргэхэ юм. Февралын 27-до Прави-тельствын Түрүүлэгшын нэ-гэдэй орлошо М. А. Спасо-оршон тойронхи байгаалие хамгаалха асуудалаар рес-публиканска конференци бэл-дэхэ эмхидхэлэй комитетэй аседиан үнгэргэбэ. Тэрэ үдэр М. А. Спасов хубинн асуудалуудаар ерхөн хү-нүүдтэй уулаба.

Февралын 28-да респу-бликын Правительствын Түрүү-лэгшын орлошо Л. Ч. Ни-маева республикын бюджет-

нээ гадуур жасын координа-циноо соведэй аседиан үнгэргэхөөр хараална. Долоон хоногой туршада олон министрствүүд болон комитетүүд мартын 21-дэ үнгэргэгдэхэ республикын Правительствын ээлжээтэ ас-седианда бэлдхөл хэжэ юм. Промшленность, энер-гетикын болон транспортын министрство авиатор-нуудые абабарилдаг заво-дой үйлдэбэрин талмае ашаглаха тухай асуудалаар зүблөө февралын 27-до үн-гэргэбэ. Мартын 1-нэй үдэр тулишоор, элшэ хүсөөр рес-

публикаа хангаха асуудал ааралтайгаар шиндхэхэ ко-миссин аседиан болохо, тэр-рэл үдэр нүүрхэ малтааг халбарин предпритинуудай хүдэлмэри зүбшэн хэлсэхэ зүблөө үнгэргэгдэхэ. Буряад Республикын Пра-вительствын Түрүүлэгшын орлошо Н. А. Астапенэ «Эд хэрэгшэдэй эрхые хамгаалха тухай» Россин Фе-дерацин Президентын Зар-дигые бэсүүлгэ асуудалаар февралын 28-да зүблөө үнгэргэхэ юм. Тэрэ мартын 1-дэ Гусинюзерский радио-заводон, хиринсэ үйлдээ.

Угледэрнэ, мартын 2-то Н. А. Астапенко акционернэ булгэмүүдэй үнэтэй сентэй саарнууд тухай асуудалаар республиканска комисси бай-гуулаха талаар зүблөө үнгэр-гэхэн.

Правительствын Түрүүлэг-шын орлошо А. Н. Янью-цовоой хүтэлбэрилдэг Эконо-микын министрство респу-блика соо мунга номлолын шэнэ схемэ зохиохо талаар хүдэлмэриэ үргэлжүүлгэ байна.

ХЭЛСЭЭН БАТАЛАГДАБА

Буряад Республикын Правительствын, профсоюзудай соведэй, республикын промшленнигууд болон олоон хэр-рэг эрхэмдэлгэдэй холбоонхой хоорондоо генерална хэл-сэн баталагдаба, Правительствын зүгшөө Правительствын Түрүүлэгшын орлошо Л. П. Табадаев хэлсэндэ гар та-биһанай удаа үгэ хэлэхэдэ, республикын профсоюзудай энэ хэрэгтэ оруулан үүриге онсолон тэмдэглээ.

Байшаа ондоо бэлэн байхагүй. Экономическа реформа муртэй байн дүнгүүдэ үгэнзүгэй, үйлдэбэрин хэмжээн доошооло. Гэбэше Россин Правительствоо нимэ байдалые зүбөөр сэгнэжэ, үйлдэбэрин хэм хэмжэээ дээшлүүдгэ та-лаар хэмжээнүүдэ абаха бээ гэжэ үгэ хэлгэшэд тэм-дэглээ.

Тус хэлсээ баталхада, бэлэн бэнэ байгаа. Гэхэ зуура гол шудала асуудалуудаар үгээ ойлгогдон байнабди гэжэ профсоюзудай республиканска соведэй түрүүлэгшэ С. А. Тимин тэмдэглээ.

Республикын Хүдөө ажаахын ба эдэе хоолой министрэй орлошо П. М. Болонев аграрна хэлсөөнэй зүгшөө үгэ хэлэжэ, тус хэлсээндэ гараа табиха байгабди гэжэ мэ-дүүлээ. Тэрэнэй дурдахал дэмжэгдээгүй.

Агуу Ипалтын 50 жэлэй ойдо

ДОРО ДОХИН ХҮНДЭЛЖЭ...

Эсэгэ оройоо хамгаала-шадай үдэртэ зороулагдан уулзалга Буряад Республи-кын Президент Л. В. Пота-повтай үнгэргэгдэн тухай мэдээсэл толилоо нэмди. Мүнөө тус уулзалгада хабаа-дан дайнай ветерануудай дү-р зурагуудые танан онор-то дурдаханбди.

Буряад Республикын Пра-вительствын конференци-ал соо үнгэргэгдэн уулзалгаа да хамтадаа зуугад ветеран-нууд уригдажа ерхөн бай-гаа. Эхэнэрнэй гансал Улаан-Удэ хотын гурбан районий, Иналгын, Кабанскын, Зага-райн, Тарбагатайн аймагуудай дайнай, ажалай ветера-нуудай соведүүдэй түлөө-лэгшэд болон.

Президент Л. В. Потапов-тай хамта Правительствын гэгшүүдэй, Алас-Дурна зүгэй сэрээтэй бүлгэй командала-ша, оройн Зэбэгтэ Хүсэ-нүүдэй Генерална штабай тү-лөөлөгшэ, генерал-лейте-

нант А. Т. Овчинниковой, Москалёв, С. Н. Вандышев, Ц. Н. Номтоев болон бусад дайнда хабаадахан нүхэдэ амаршалан үгэнүүдэ хэлээ.

Уулзалгын үүлдэе Прави-тельствын хүтэлбэрилгэдэ олон тоото орден, медаль-нуудта хүртэнэ эдэнэртэ халдан сэй уржа, үнэн зүр-хэнөө хөөрэлдэнэ байна. Ветерануудай үдэнээ урша-гаар ерхөн багшанарай учи-лшын хүтэлбэри багша Т. А. Наймушина баян дээрэ дайнай үсөн дундуулан хүржэм эдэлүүдэ, үбэ-жоолнуудые бэлсүүлаа, дуу дуулуулаа.

Б. ЦЫРЕНШИЛОВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: дай-най ветеран, генерал-майор Н. В. Бутуханов үгэ хэлээ; уулзалгада хабаадагшад: Россин Федерацин, Сове-тскэ Союзай, Социалис Ака-дэй Героинууд Г. И. Гусля-ков, Г. Н. Москалёв, Ц. Н. Номтоев, С. Н. Вандышев, С. БАЛДУЕВАН фото.

Эрхэмдэлгэдэй холбоонхой хоорондоо генерална хэлсэн баталагдаба, Правительствын зүгшөө Правительствын Түрүүлэгшын орлошо Л. П. Табадаев хэлсэндэ гар табиһанай удаа үгэ хэлэхэдэ, республикын профсоюзудай энэ хэрэгтэ оруулан үүриге онсолон тэмдэглээ.

Байшаа ондоо бэлэн байхагүй. Экономическа реформа муртэй байн дүнгүүдэ үгэнзүгэй, үйлдэбэрин хэмжээн доошооло. Гэбэше Россин Правительствоо нимэ байдалые зүбөөр сэгнэжэ, үйлдэбэрин хэм хэмжэээ дээшлүүдгэ та-лаар хэмжээнүүдэ абаха бээ гэжэ үгэ хэлгэшэд тэм-дэглээ.

Тус хэлсээ баталхада, бэлэн бэнэ байгаа. Гэхэ зуура гол шудала асуудалуудаар үгээ ойлгогдон байнабди гэжэ профсоюзудай республиканска соведэй түрүүлэгшэ С. А. Тимин тэмдэглээ.

Республикын Хүдөө ажаахын ба эдэе хоолой министрэй орлошо П. М. Болонев аграрна хэлсөөнэй зүгшөө үгэ хэлэжэ, тус хэлсээндэ гараа табиха байгабди гэжэ мэ-дүүлээ. Тэрэнэй дурдахал дэмжэгдээгүй.

түрүүн са-мургаанон-гай зургаа-5, хойто-наа эрхэ-ха, Эрхэдэ-хэдэй Фил-шадэ гар-диг айдн-эбэ, Эрхэдэ-Филшадэ кон-неску гэг-дэ: «Шн-эжэ ган-шад дүү-р-лис хоёр-гүй, Фил-шадэ буюу-Судьянар-парти шү-дэ, түрүү-нэйстер тур-аилба, тү-рүр бадал-шадер тог-ниста бэй-лэ саид ху-дэ, өөрч-лөн түр-Бусыха ба-летици Ф-илшадэ Дие-берт Дие-берт хууды-гээд, лети-када, хууд-хэрхэбэ га-нэй үлэ-шад саарна-аа үзэгдэ-риба. Эхэ-дөөр хар-аа автограф-лэзгүй бол-жэ гү? Та-нуу!» — тэд-эдээд яог-шад.

ЧЕМПИОН-ТЭРЭ нигэ-рэй юм. Та-ртарта дүр-гээ гүбэ. Та-р тэрэнэй-а угай ба-даа.

дурхадэ-номын ре-ректораи-таршин А-Ушаков-д хото се-оо, хара д-анар 25 т-д, намда а-Финерой-р дахин т-оо, Сэ оло-он байха-н бүтээл-партинууд-онд галса-он нээлтэ-би мүнөө

1995 оной турша ээ багсаажал-гаанай ажалуудууд ажалтай боло-о, аян гү? Энэ тухай гэдэр-аа хууды хууды хүшэр багсаа-ртай, баян урьдшалан тоологтын-нуудые харуулаад туршаа. Хэн-эр ашаар ажал олдохо гээ наа, нимэ-дэ дээрэ хэмжээнэ абаада, эдэ-дэ хүн бээ даагаад ажал олдо-хо, хангалгын албанда хүдэлмэри-гээ, 49.7 миллион хүн хандаа гээд-дэ хангалгана, хамга дээрэ ол-х-н гүр ажал бэдэрхэ, хосолгоо тэжээ-дэ багсаажэ бэдэрхэ багтан бо-лоо юм байна.

Бээ даагаад ажаала олохо зон тухай-н хэлэнгүй, ажал олгохо гүрээтэй ая-наа хандаада тусгай багсаажалгана-а харуулаа хэрэгтэй хэ. Тимэхэ-дэ илгэн ажал бэдэрхэ, аян тухай-н гээд, өмнөтэй гээд уншаадага-а багсаажэ.

Февралын 22-дэ миллионин ажалтай-н хүн оидоо мэргэжлэй бэлдэгдэ-хэ, ажаахын механизагор-нууд, тарианад, мун ма-ндал оидондоо хүсөөр ша-наа зэрэгээр адууна ма-нда тэжээл бэлдэхэжэ, ху-сарларч ялата талмаа-хуулинь юм. Үбэжүүлгэдэ ма-ндаа дүн хамта 4828 цент-рнэй элчиничи хэм-жээнэй үбэнэ, 15680 центер-тэды шэнээн хэмжээгээр бе-

дурхадэ-номын ре-ректораи-таршин А-Ушаков-д хото се-оо, хара д-анар 25 т-д, намда а-Финерой-р дахин т-оо, Сэ оло-он байха-н бүтээл-партинууд-онд галса-он нээлтэ-би мүнөө

Ленинэй нэрэмжэтэ кэ-лхэжэй 691 толгой эсэртэ бо-до мал, тэрэ гээдэ 374 үнэсэ, 8819 хонин, 307 морин, ан-горско үүдгэрэй 212 толгой-н аян ээ хэмжэе үзэлгэдэ-дэ хамга-ража гаража байна гэсэн.

Мүсөөнэй байдалаар эдэ ма-нда ялата эхэ хэмжээнэй тэ-жээл хэрэгтэй болохо тэжээ-л ааб даа. Сагай уларшад тэг-э байгаашэ-наань, ажаахын механизагор-нууд, тарианад, мун ма-ндал оидондоо хүсөөр ша-наа зэрэгээр адууна ма-нда тэжээл бэлдэхэжэ, ху-сарларч ялата талмаа-хуулинь юм. Үбэжүүлгэдэ ма-ндаа дүн хамта 4828 цент-рнэй элчиничи хэм-жээнэй үбэнэ, 15680 центер-тэды шэнээн хэмжээгээр бе-

Малай үбэлжэлгэ—шанга шалгалта

ТАВАЛДАХАН ТЭЖЭЭЛ, ТУРАХАН МАЛ...

лишан бүхэн өөһөд өөһэдөө түрээр боошхохууд соогоо оройоо таряагаа халуун унан-да дэбгээжэ үгэдэг наа, мүн-өө нимэ хүдэлмэриэ яогшад-хала болонхой. Кольхоздо то-ло, тулишын материал дун-дайд дээрэ дээрэ фермүүд дээрэ санаж саг соогоо аса-рагдагтай.

Залуу малай шадал багал-тулууршаг болонхой, Тура-лан, үбшэлэн мал угаа олон-И. Доржиевай, А. Цырено-вэй дадаг гүүртэнүүдэй ма-лай гурбанай нэгэ хубинь ту-

рануудта үнээд олоор түр-хөөр хууэлдэнэ. Тимэхэ-дэн лаха болоно?

Тэнээлэй хомор дээрээнэ-нэ багаар наагдана, Эдэнэр-наахан нүгэ эдэе хоолой зүйл-нүүд болгоно, андалдаанда-нийдг байха юм.

Залуу малай шадал багал-тулууршаг болонхой, Тура-лан, үбшэлэн мал угаа олон-И. Доржиевай, А. Цырено-вэй дадаг гүүртэнүүдэй ма-лай гурбанай нэгэ хубинь ту-

рашоо. Эдэ гүүртэнүүдэ үб-нэн ха-на асаргалхада, малай эдхээр бэнэ, муу ша-нартай тэжээл асарагдана.

Хонидой отаранууд дээрэ-хи байдалын байл тинмэ-мун гэхээр башынь наа, зар-им отарануудай хонид бу-дүүн тэжээлээр багаар хан-галганхай. Зарим отаранууд-та унан, түлээн таһалдуула-джа эхилэнхэй.

Г. БАДМАЕВ, манай штатнабшэ корп. Хурамханаай аймаг.

3-дахн ноурга. «Буян» — мажан мургалэй заншалта хуудалан.

4-дахн ноурга. Агуу Илал-тын 50 жэлэй оие үгүгүуэн, лискин; «Янахда, нагаа гэдэгтэй»; Хангалга хэр бай-на? В. Дмитриева; «Абаг-шад хохидо ёногүй»; Агуу Илалтын 50 жэлэй ойдо, Д.Н. Аханаев; «Абын табан нэмди».

Буряад Республикын өһолоолдо уринабди

Буряад Республикын өһолоолдо уринабди

Буряад Республикын өһолоолдо уринабди

Буряад Республикын өһолоолдо уринабди

БУЯАН

Ум Маани Бадмээ Хум

«Буряд үнэн» сониний болон Россин Буддын шажантай түбэй захиргаанай үмэнэһөө тус хуудаһан нарадаа нэгэ удаа хэблэдэ гарадаг.

Февраль, 1995

ХАНДИБ ҮРГЭЛГЭ

Январин 26-най үдэр Зуугалай нууриной тамиршуулай ордон соо зон олоороо сулгарба. Тэндэ урдын дасанье хүзэгшэд зориулагдан ёһолол зарлагдаһан байгаа. Нэгээн үлдэһэн оролдомье дэмжэһэн нутагтай хидай хандиблиан зөөрөөр түрүүшын дугаар бүтээгдэһэн байна. Мүнөө эндэ ушлага хуралнууд үзгэргэжэ байха аргатай болобо.

Энэ ушараар Ага ба Могойтын районуудаа, Сүүгэл болон Агын дасангуудаа олон тоото түлөөлэгшэд ба лама, хубарагууд сулгаржа, үргэл мургал үнгэргэбэ. Энэ Федерацийн Советий депутат Н. Жамбалов, округой захиргаанай толгойлогшын орлогшо С. Жапов, Агын дасанай ламхай Д. Пурбо гэгшэд сулгаргагшадые амаршалаад, буян бурханай мандахы урмалба.

Тус дасанай хуушан хэбээрэ бүтээгдэхүйн тула эмхидхэгдэһэн хандиб үргэлтын эсэстэ 24,9 миллион түхэр, хэдэн арбаад мал адууһан, баригшын молон ба хэрэгсэлүүд сулгарһан байба. Энэ нутаг нутгануудай зонной зүгһөө хубита нэмэринь буянай хэрэгтэ оруулагдаа.

Ц. ГОНГОРВА

«ҮДЭР БҮРИИ ДАЯАН БИСАЛГАЛҮЙ УНШАЛГАНУУД»

ТУХАЙ ТИНЛЭЙ БАГШЫН ҮГЭЭН ТАЙЛБАРИ

Далай ламын шажанай түлөөлэгшэ Джампа Тинлэйн «Үдэр бүри даяан бисалгал үнэн» хэблэхэд дабтахай шажануудыг согсологшын тошо тайлбартайгаар, 1994 оной июлийн 29-нэй «Булт» хуудандаа толилоо

хэмди, Уншалгага тайлбарлан хэблэлүүдэнь августын 31-нэй, сентябрын 23-нэй, октябрын 30-нэй, декабрын 30-нэй «Буян» хуудануудта гаранһан байна.

ДАЛАЙ ХЭШЭЭЛ
Төвдэр олон шонэ хүрэн хэблэлдэ эрээ һэн мэралай сахил, тарин дабтахай лун хүртөөн. Урда тазын сахил, мандай бабал, дахин тэжээ болохо юм. Тинлэйн сахил, дунтай бүри тэжээ болохо шуу. Далай гүрээтэ Далай ламын толгой дээрэ мүнөө гэгэ бисалгаад, **ЯНГИЙН ТАРИН** НАМУУ ГҮРҮВЭ, НАМУУ ШААЛА, НАМУУ ДАРГА, НАМУУ САНГАЯА дабтагыг (бурыдаар манда мургэнбэ, Бурхан гүрэнбэ, Номдоо мургэнбэ, Бурхан хубарагуудтаа манда, — согсологшын тайлбар).

Хээр хэлбэл, гэр гээшэ мүн лэ абарал болно (хүйтэн-һөө абарал). Гэбшье гэр ийдэмтэй абарал бэше, Гэртай хандархада болохо. Энэ ушарга абарал болохо шалтгаан болохо масал.

Юмидэ гэхэдэ, бутаржа унахадан, дорон даруулхадэ болохо ха юмта. Мунгэньшэ найдамтай абарал бэше, илангага мүнөөнэй нидлэчин сагта. Алдар солын баһал алди. Абаралай орон гэжэ манда этгидэг Гурбан Эрдэни гэшэ Бурхан, Ном, Бурхан хубарагууд (Будда, Учене, Ойчица) болоно. Энэ гурбан Эрдэни хэзээшэ манис мэрхэлхэгүй, түрэлһөө түрэлдэ, наһанһаа наһанда маңине абарха.

Абаралай орон болжого, Гурбан Эрдэнидэ шүтэлһөө нэгдэй хөбдөхи шалтгаан гээд, Гурбан Эрдэни гэшэ гү, али Бурхан, Ном, Бурхан хубарагууд хадаа Абаралай ёһотой орон мун гэһэй танай сэхэ сэбэр Уншгэ болоно.

ГУРБАН ЭРДЭНИ

Бурхан (санскридаар Будда) — энэмтай хамаг һайн шажанга бэелүүдэн, мухагшала гүйдэ сулорһон, ухаагаараа гэгээрһэн хүн болоно. **Ном** (санскридаар Дхарма) — энэмтай Бурхан багшын туйлаһан үр, хүсэн (бодловост). Мун-хогосон шажанье ойлгоһон, туйлаһан ябадал болон нигүүлсэхыг сэдхэгч Ном (Дхарма, Учене) гэжэ шүтэжэ дэгдэг. Бурхан багшын туйлаһан, бэелүүдэн үр дүн болбол гэрэнэй айдаһан үнэгтэ Ном хургаал (Дхарма) болоно гэшэ. Иматгал өөрнөгөө болотоор туйлаһан юмны Бурхан багша аялдаһа шуу. Номойн удха энэл даа.

6. БОДИ СЭДХЭЛ ҮЙЛДЭЭН

«Бодисатт» гэгээрүүтэн буянта хэрэгүүдэ бүтээһэнэй ашаар эхэ хамаг амгантай туйн тула Бурхан болохоһинь болотугай (3 дахин).

7. АДИСТА ХҮРТЭЛГЭ БОЛОН АРЮУДАХЛА

«Абарал эрижа, миний этгидэг бүхэ бурхад, бодисаттанарай зүрхэһинь гэрэл туша бадаран, аршаан дэлбэржэ, намда хамаг амгантай шонгэжэ, муу замга, баршад нигүүлсөө арилгажа, һайнмөө утадхана, буянгийн арьба жуулан. Бурханай Ном урагштайгаар ойлгохо ябадалдан тува хүргэжэ».

5. АВАРАЛ ЭРИШГИЙН ТУОШО УНШАЛГА

«Би тэригүүтэн эхэ хамаг амгантай бүтээһөөр бодисатт үмэнэ Бурхандаа, Номдоо, Бурсан хубарагуудтаа этгэн, тугас гэгээрхэдэ абарал эришгидэ (7, 21, 100, тэрэйшэ дээшлэе дабтахай)». Эдэ мүнүүдэ дабтахандаа, таанад Абаралай сахил хүртээр гэгшэт. Эхиндэ бидэ

санскридаар «Намуу Гүрүвэ, Намуу Буддла, Намуу Дармада, Намуу Сангааяа» гэһэн адил удхатай тарин дабтахэ һэмди. «Лама ла жабсуу чю, Санжай ла жабсуу чю, Чой ла жабсуу чю, Гэгдэн ла жабсуу чю» гэзэ түбөөлөөршэ уншахада өөргүй.

Зохид эрхэ байлагда гэгэ гү, али һайн хүрэндэ таригдаад, шигтүүлэгдэжэ, үзгээрүүлэгдэжэ байгаагүй һаа, үрэнһөө ямаршэ үргамал гарахагүй. Тинн танай үйлэйн үршэе ухаан болон, дотнай таригдаад, зохид эрхэ байдалтай тушаалдаагүй һаа, үр хойшоһон гарахагүй. Харин һайн үйлэйн үршэе (буян) ухаан болондотнай зохид эрхэ байдалта таригдабал, таанад жаргал элдэртэй.

Уйлын урин мур сараа (кармический след) хүнэй хүлэй газар дээр орхидог мур сараадад аһил болоно. Мун баһа дуу гарахадтай, танай хоолойн абан магнитоной мандаһан дээрэ мур сарга орхидог ааб даа.

Тинмэ болохоороо танай гарган ямаршэ үйлэ ябадал ухаантай мур сараа үлөөнэ. Ород гү, али буряад хэлэн дээр бэелдэһэн номы танда харуулбал, таанад ушанга шадхагч, Харин би бирахагүй. Би эдэ хэлээ нүүдэ мэдэхгүй ха юмбай, Харжаа длаһанда бэшэ, харин миний ухаан олоно орд, буряад алфавидтай, грамматикын мур сараануудай үгэ дээрһэ би уншажа шадхагүй ха юмбай. Олоогоор хэлбэл, оролоор, буряадаар уншажа дурим мэдэһэн үршэ толгой соомни гүй шуу. Жэшэнь, би мүнөө оролоор уншажа нураһаб, Тинн орд үзгүүдэ сэжээхэдэ, ухаанда мур сараа гаража үгэнэ. Эдэ мур сараануудай ашаар үлгөөдөр магад уншадаг болохо. Уншажа хураһын тула нэгтэ бүхэй үдэр нимэ мур сараанууды ухаан соогоо гаргаһам (эишэнь), Уураг толгойе али нэгэ ар-

гаар шэнжэлбэл, танай мэдэһын, гарган үйлэ ябадалтайн сараануудые олодогүйт. Гэбшье эдэ сараануудай хаагүйгөөр үр үлгөөгөө үзүүлдэгые гүйсэд мэдэрхэг.

Мүнөөнэй эрдэмтэд эдэ мэтэ үлгөө үзүүлдэгые уураг толгойн худалдэри гэгэтэ зарим эрдэмтэд сэдхэлгые үлгэһэнэ. Уураг толгойһоо үлгэрүүлдэггүй. Тэдэ сараануудай уураг толгойн хаана байдагые тодорхойгоор мэдэрхэг байбал, тэдэниие олохо хаабат даа. Унн тинмэ һаа, уураг толгойгоо, компьютертад элдэб мэдэнуудээр дүүргэжэ байгааг. Гэбшье хүн компьютерһаа тэд олодо. Мур сараагы ухаан соомнай бодотоор бишье һаа, тэрэ олодохогүй ха юм.

Буддын шажанай ойлгоһон, эдэ мур сараанууд хүнэй ухаан соо, газар дээр хүнэй хүлэй гэгшхэһэн муртал адляар, заагаагүй бини шуу. Энэмтай бүдүүн түхэл хэлбэртэй бэшэ, харин онсо нарин түхэл хэлбэртэй мур сараа болоно. Тэрэ халда ямар нэгэн бодос гү, али эхин шатын ямар нэгэн үйл бэшэ юм. Юрэдөө, мүнөөнэй олон шэнжэлэгшэд ухаан бололо мун шанар тушаа буддын шажанай хараа бололо адлирхуу ойлгосотой.

Һайн үйлэйн үршэе, буян тухай. Жэшэнь, хоёр бизнесменүүд тон алди мунгэ эришгитэй, алди бэлиг шадбаһангай, нэгэл газарта эргэлдэжэ, хүдэлмээр эрхилжэ һэн гэгшэ. Тэдэ нэгэниинь уршатай, нүгөөлнэ бираггүйшгэ. Юмидэ гэгшэ, харууноуд олон байха. Буддын шажанда энээндэ һураггүй гүшээр харуу үзгээг. Һайн үйлэйн үршэе, буянгийн болосороо эрхэлдэжэ, нэгэ бизнесменниинь амалтай байла (бурыдаар һайн үйлэйн үршэе буян, муу үйлэйн үршэе нугал гэгэтэ. — Согсологшын амалтай). Тинн буян илангага манда бэелдэжэ, амангай амангайлаа. Тинн буян илангага манда бэелдэжэ, амангай амангайлаа.

Тинмээ нэгэ үдэр зойлот байһан айд, улаадаһан үдэриинь панхаруутанбаһи.

Муу үйлэньшэ урине (нүүдэ) Бурхан багшаһаа гаранһан гэрлээр арилгажа болохо юм. Муу үйлэньшэ урине, нүүдэһе арилгабал, үр хойшоһонгынь үзэхгүйт. Хура уугаад, хотоо сэбэр, Тэрэндэл аллаар, зоболон мүлхэ гэгшэй һаа, нүгөөлнэ арилгажа шухала. Энэ шарһаа тарин, маани уншалга, нүгөөлнэ арилгаһан тон эхэ адил хүсэтэй даһан бисалгад болоно гэшэ.

В. Дологовой артын хэлэһинь оролто оруулагдаа, шигшэ Н. Бадмаригчинов буряадлаа.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Д. Тинлэй залуушуулай дунда, 1995 оной январийн 30.

Далай ламын шажанай түлөөлэгшэ Джампа Тинлэйн «Үдэр бүри даяан бисалгал үнэн» хэблэхэд дабтахай шажануудыг согсологшын тошо тайлбартайгаар, 1994 оной июлийн 29-нэй «Булт» хуудандаа толилоо

ДАЛАЙ ХЭШЭЭЛ
Төвдэр олон шонэ хүрэн хэблэлдэ эрээ һэн мэралай сахил, тарин дабтахай лун хүртөөн. Урда тазын сахил, мандай бабал, дахин тэжээ болохо юм. Тинлэйн сахил, дунтай бүри тэжээ болохо шуу. Далай гүрээтэ Далай ламын толгой дээрэ мүнөө гэгэ бисалгаад, **ЯНГИЙН ТАРИН** НАМУУ ГҮРҮВЭ, НАМУУ ШААЛА, НАМУУ ДАРГА, НАМУУ САНГАЯА дабтагыг (бурыдаар манда мургэнбэ, Бурхан гүрэнбэ, Номдоо мургэнбэ, Бурхан хубарагуудтаа манда, — согсологшын тайлбар).

«Би абарал эрижа, Лама ламы, Бурхандаа, Бурхан Номдоо, Бурханай шаһи мандаа этгэнэ», — гэзэ утгатай юм. Далай багшын шаһи сагаан гэрэл гарада шонгэжэ, нугал баршаһан арилгажа, бүхэ үбэр болон, һаад толдорһон угы болоһон гэжэ гэгшэ.

ДАЛАЙ БАГШЫН ТАРИН

МҮНИ МҮНИ МАХА МНЭ СУУХАА
Энэ тарин уншахада, мундэй дээрэ мундэлһэн аһаар — Бурхан багша орон болохо, сагаан гэрэл гарада, Бурхан багшын бэше, хүлэһэй, сэдхэлгэ хүртөөбэ гэгшэт. Далай Бурхан багшын шаһи сагаан улам гүрэнбэ, ойлгохо хэрэгтэниинь шүтэй тунатай байха.

ДАЛАЙ БАГШЫН ТАРИН

«Би абарал эрижа, Лама ламы, Бурхандаа, Бурхан Номдоо, Бурханай шаһи мандаа этгэнэ», — гэзэ утгатай юм. Далай багшын шаһи сагаан гэрэл гарада шонгэжэ, нугал баршаһан арилгажа, бүхэ үбэр болон, һаад толдорһон угы болоһон гэжэ гэгшэ.

ДАЛАЙ БАГШЫН ТАРИН
«Би абарал эрижа, Лама ламы, Бурхандаа, Бурхан Номдоо, Бурханай шаһи мандаа этгэнэ», — гэзэ утгатай юм. Далай багшын шаһи сагаан гэрэл гарада шонгэжэ, нугал баршаһан арилгажа, бүхэ үбэр болон, һаад толдорһон угы болоһон гэжэ гэгшэ.

ДАЛАЙ БАГШЫН ТАРИН
«Би абарал эрижа, Лама ламы, Бурхандаа, Бурхан Номдоо, Бурханай шаһи мандаа этгэнэ», — гэзэ утгатай юм. Далай багшын шаһи сагаан гэрэл гарада шонгэжэ, нугал баршаһан арилгажа, бүхэ үбэр болон, һаад толдорһон угы болоһон гэжэ гэгшэ.

ДАЛАЙ БАГШЫН ТАРИН
«Би абарал эрижа, Лама ламы, Бурхандаа, Бурхан Номдоо, Бурханай шаһи мандаа этгэнэ», — гэзэ утгатай юм. Далай багшын шаһи сагаан гэрэл гарада шонгэжэ, нугал баршаһан арилгажа, бүхэ үбэр болон, һаад толдорһон угы болоһон гэжэ гэгшэ.

хээр хэлбэл, гэр гээшэ мүн лэ абарал болно (хүйтэн-һөө абарал). Гэбшье гэр ийдэмтэй абарал бэше, Гэртай хандархада болохо. Энэ ушарга абарал болохо шалтгаан болохо масал.

Юмидэ гэхэдэ, бутаржа унахадан, дорон даруулхадэ болохо ха юмта. Мунгэньшэ найдамтай абарал бэше, илангага мүнөөнэй нидлэчин сагта. Алдар солын баһал алди. Абаралай орон гэжэ манда этгидэг Гурбан Эрдэни гэшэ Бурхан, Ном, Бурхан хубарагууд (Будда, Учене, Ойчица) болоно. Энэ гурбан Эрдэни хэзээшэ манис мэрхэлхэгүй, түрэлһөө түрэлдэ, наһанһаа наһанда маңине абарха.

«Би тэригүүтэн эхэ болоһон эрихыг сэдхэлхэй хамаг амгантай зоболонгоо хүрдэн бэшэрхэ», — гэһэн «Уншалгимнай» мүнүүдэ Абаралай орон болжого, Гурбан Эрдэнидэ шүтэлһөө нэгдэй хөбдөхи шалтгаан болохо масал.

«Би тэригүүтэн эхэ хамаг амгантай бүтээһөөр бодисатт үмэнэ Бурхандаа, Номдоо, Бурсан хубарагуудтаа этгэн, тугас гэгээрхэдэ абарал эришгидэ (7, 21, 100, тэрэйшэ дээшлэе дабтахай)». Эдэ мүнүүдэ дабтахандаа, таанад Абаралай сахил хүртээр гэгшэт. Эхиндэ бидэ

санскридаар «Намуу Гүрүвэ, Намуу Буддла, Намуу Дармада, Намуу Сангааяа» гэһэн адил удхатай тарин дабтахэ һэмди. «Лама ла жабсуу чю, Санжай ла жабсуу чю, Чой ла жабсуу чю, Гэгдэн ла жабсуу чю» гэзэ түбөөлөөршэ уншахада өөргүй.

Зохид эрхэ байлагда гэгэ гү, али һайн хүрэндэ таригдаад, шигтүүлэгдэжэ, үзгээрүүлэгдэжэ байгаагүй һаа, үрэнһөө ямаршэ үргамал гарахагүй. Тинн танай үйлэйн үршэе ухаан болон, дотнай таригдаад, зохид эрхэ байдалтай тушаалдаагүй һаа, үр хойшоһон гарахагүй. Харин һайн үйлэйн үршэе (буян) ухаан болондотнай зохид эрхэ байдалта таригдабал, таанад жаргал элдэртэй.

Уйлын урин мур сараа (кармический след) хүнэй хүлэй газар дээр орхидог мур сараадад аһил болоно. Мун баһа дуу гарахадтай, танай хоолойн абан магнитоной мандаһан дээрэ мур сарга орхидог ааб даа.

Тинмэ болохоороо танай гарган ямаршэ үйлэ ябадал ухаантай мур сараа үлөөнэ. Ород гү, али буряад хэлэн дээр бэелдэһэн номы танда харуулбал, таанад ушанга шадхагч, Харин би бирахагүй. Би эдэ хэлээ нүүдэ мэдэхгүй ха юмбай, Харжаа длаһанда бэшэ, харин миний ухаан олоно орд, буряад алфавидтай, грамматикын мур сараануудай үгэ дээрһэ би уншажа шадхагүй ха юмбай. Олоогоор хэлбэл, оролоор, буряадаар уншажа дурим мэдэһэн үршэ толгой соомни гүй шуу. Жэшэнь, би мүнөө оролоор уншажа нураһаб, Тинн орд үзгүүдэ сэжээхэдэ, ухаанда мур сараа гаража үгэнэ. Эдэ мур сараануудай ашаар үлгөөдөр магад уншадаг болохо. Уншажа хураһын тула нэгтэ бүхэй үдэр нимэ мур сараанууды ухаан соогоо гаргаһам (эишэнь), Уураг толгойе али нэгэ ар-

гаар шэнжэлбэл, танай мэдэһын, гарган үйлэ ябадалтайн сараануудые олодогүйт. Гэбшье эдэ сараануудай хаагүйгөөр үр үлгөөгөө үзүүлдэгые гүйсэд мэдэрхэг.

Мүнөөнэй эрдэмтэд эдэ мэтэ үлгөө үзүүлдэгые уураг толгойн худалдэри гэгэтэ зарим эрдэмтэд сэдхэлгые үлгэһэнэ. Уураг толгойһоо үлгэрүүлдэггүй. Тэдэ сараануудай уураг толгойн хаана байдагые тодорхойгоор мэдэрхэг байбал, тэдэниие олохо хаабат даа. Унн тинмэ һаа, уураг толгойгоо, компьютертад элдэб мэдэнуудээр дүүргэжэ байгааг. Гэбшье хүн компьютерһаа тэд олодо. Мур сараагы ухаан соомнай бодотоор бишье һаа, тэрэ олодохогүй ха юм.

Буддын шажанай ойлгоһон, эдэ мур сараанууд хүнэй ухаан соо, газар дээр хүнэй хүлэй гэгшхэһэн муртал адляар, заагаагүй бини шуу. Энэмтай бүдүүн түхэл хэлбэртэй бэшэ, харин онсо нарин түхэл хэлбэртэй мур сараа болоно. Тэрэ халда ямар нэгэн бодос гү, али эхин шатын ямар нэгэн үйл бэшэ юм. Юрэдөө, мүнөөнэй олон шэнжэлэгшэд ухаан бололо мун шанар тушаа буддын шажанай хараа бололо адлирхуу ойлгосотой.

Һайн үйлэйн үршэе, буян тухай. Жэшэнь, хоёр бизнесменүүд тон алди мунгэ эришгитэй, алди бэлиг шадбаһангай, нэгэл газарта эргэлдэжэ, хүдэлмээр эрхилжэ һэн гэгшэ. Тэдэ нэгэниинь уршатай, нүгөөлнэ бираггүйшгэ. Юмидэ гэгшэ, харууноуд олон байха. Буддын шажанда энээндэ һураггүй гүшээр харуу үзгээг. Һайн үйлэйн үршэе, буянгийн болосороо эрхэлдэжэ, нэгэ бизнесменниинь амалтай байла (бурыдаар һайн үйлэйн үршэе буян, муу үйлэйн үршэе нугал гэгэтэ. — Согсологшын амалтай). Тинн буян илангага манда бэелдэжэ, амангай амангайлаа. Тинн буян илангага манда бэелдэжэ, амангай амангайлаа.

Тинмээ нэгэ үдэр зойлот байһан айд, улаадаһан үдэриинь панхаруутанбаһи.

Муу үйлэньшэ урине (нүүдэ) Бурхан багшаһаа гаранһан гэрлээр арилгажа болохо юм. Муу үйлэньшэ урине, нүүдэһе арилгабал, үр хойшоһонгынь үзэхгүйт. Хура уугаад, хотоо сэбэр, Тэрэндэл аллаар, зоболон мүлхэ гэгшэй һаа, нүгөөлнэ арилгажа шухала. Энэ шарһаа тарин, маани уншалга, нүгөөлнэ арилгаһан тон эхэ адил хүсэтэй даһан бисалгад болоно гэшэ.

В. Дологовой артын хэлэһинь оролто оруулагдаа, шигшэ Н. Бадмаригчинов буряадлаа.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Д. Тинлэй залуушуулай дунда, 1995 оной январийн 30.

хээр хэлбэл, гэр гээшэ мүн лэ абарал болно (хүйтэн-һөө абарал). Гэбшье гэр ийдэмтэй абарал бэше, Гэртай хандархада болохо. Энэ ушарга абарал болохо шалтгаан болохо масал.

Юмидэ гэхэдэ, бутаржа унахадан, дорон даруулхадэ болохо ха юмта. Мунгэньшэ найдамтай абарал бэше, илангага мүнөөнэй нидлэчин сагта. Алдар солын баһал алди. Абаралай орон гэжэ манда этгидэг Гурбан Эрдэни гэшэ Бурхан, Ном, Бурхан хубарагууд (Будда, Учене, Ойчица) болоно. Энэ гурбан Эрдэни хэзээшэ манис мэрхэлхэгүй, түрэлһөө түрэлдэ, наһанһаа наһанда маңине абарха.

«Би тэригүүтэн эхэ болоһон эрихыг сэдхэлхэй хамаг амгантай зоболонгоо хүрдэн бэшэрхэ», — гэһэн «Уншалгимнай» мүнүүдэ Абаралай орон болжого, Гурбан Эрдэнидэ шүтэлһөө нэгдэй хөбдөхи шалтгаан болохо масал.

«Би тэригүүтэн эхэ хамаг амгантай бүтээһөөр бодисатт үмэнэ Бурхандаа, Номдоо, Бурсан хубарагуудтаа этгэн, тугас гэгээрхэдэ абарал эришгидэ (7, 21, 100, тэрэйшэ дээшлэе дабтахай)». Эдэ мүнүүдэ дабтахандаа, таанад Абаралай сахил хүртээр гэгшэт. Эхиндэ бидэ

санскридаар «Намуу Гүрүвэ, Намуу Буддла, Намуу Дармада, Намуу Сангааяа» гэһэн адил удхатай тарин дабтахэ һэмди. «Лама ла жабсуу чю, Санжай ла жабсуу чю, Чой ла жабсуу чю, Гэгдэн ла жабсуу чю» гэзэ түбөөлөөршэ уншахада өөргүй.

Зохид эрхэ байлагда гэгэ гү, али һайн хүрэндэ таригдаад, шигтүүлэгдэжэ, үзгээрүүлэгдэжэ байгаагүй һаа, үрэнһөө ямаршэ үргамал гарахагүй. Тинн танай үйлэйн үршэе ухаан болон, дотнай таригдаад, зохид эрхэ байдалтай тушаалдаагүй һаа, үр хойшоһон гарахагүй. Харин һайн үйлэйн үршэе (буян) ухаан болондотнай зохид эрхэ байдалта таригдабал, таанад жаргал элдэртэй.

Уйлын урин мур сараа (кармический след) хүнэй хүлэй газар дээр орхидог мур сараадад аһил болоно. Мун баһа дуу гарахадтай, танай хоолойн абан магнитоной мандаһан дээрэ мур сарга орхидог ааб даа.

Тинмэ болохоороо танай гарган ямаршэ үйлэ ябадал ухаантай мур сараа үлөөнэ. Ород гү, али буряад хэлэн дээр бэелдэһэн номы танда харуулбал, таанад ушанга шадхагч, Харин би бирахагүй. Би эдэ хэлээ нүүдэ мэдэхгүй ха юмбай, Харжаа длаһанда бэшэ, харин миний ухаан олоно орд, буряад алфавидтай, грамматикын мур сараануудай үгэ дээрһэ би уншажа шадхагүй ха юмбай. Олоогоор хэлбэл, оролоор, буряадаар уншажа дурим мэдэһэн үршэ толгой соомни гүй шуу. Жэшэнь, би мүнөө оролоор уншажа нураһаб, Тинн орд үзгүүдэ сэжээхэдэ, ухаанда мур сараа гаража үгэнэ. Эдэ мур сараануудай ашаар үлгөөдөр магад уншадаг болохо. Уншажа хураһын тула нэгтэ бүхэй үдэр нимэ мур сараанууды ухаан соогоо гаргаһам (эишэнь), Уураг толгойе али нэгэ ар-

хээр хэлбэл, гэр гээшэ мүн лэ абарал болно (хүйтэн-һөө абарал). Гэбшье гэр ийдэмтэй абарал бэше, Гэртай хандархада болохо. Энэ ушарга абарал болохо шалтгаан болохо масал.

Юмидэ гэхэдэ, бутаржа унахадан, дорон даруулхадэ болохо ха юмта. Мунгэньшэ найдамтай абарал бэше, илангага мүнөөнэй нидлэчин сагта. Алдар солын баһал алди. Абаралай орон гэжэ манда этгидэг Гурбан Эрдэни гэшэ Бурхан, Ном, Бурхан хубарагууд (Будда, Учене, Ойчица) болоно. Энэ гурбан Эрдэни хэзээшэ манис мэрхэлхэгүй, түрэлһөө түрэлдэ, наһанһаа наһанда маңине абарха.

«Би тэригүүтэн эхэ болоһон эрихыг сэдхэлхэй хамаг амгантай зоболонгоо хүрдэн бэшэрхэ», — гэһэн «Уншалгимнай» мүнүүдэ Абаралай орон болжого, Гурбан Эрдэнидэ шүтэлһөө нэгдэй хөбдөхи шалтгаан болохо масал.

«Би тэригүүтэн эхэ хамаг амгантай бүтээһөөр бодисатт үмэнэ Бурхандаа, Номдоо, Бурсан хубарагуудтаа этгэн, тугас гэгээрхэдэ абарал эришгидэ (7, 21, 100, тэрэйшэ дээшлэе дабтахай)». Эдэ мүнүүдэ дабтахандаа, таанад Абаралай сахил хүртээр гэгшэт. Эхиндэ бидэ

СПОРТ — СПОРТ — СПОРТ — СПОРТ

ХҮБЭЭЛГЭН БЭРХЭЭР НААДАА

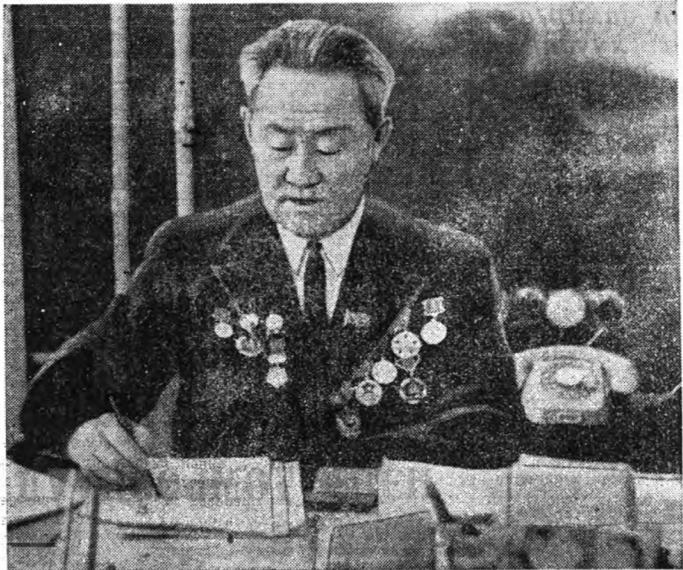
◆ Хуралдаг үбэлэй амаралтын үдэр- нүүдтэ Железногорск, Илимск хотодо даам наадлаар нээмэл мурьсоон үн- гэрэгдэнэн юм. Нонирхолтой энэ на- анда манай республикаа хабаадаан ху- бүүд, басагадай дундааа Улаан-Удын 43-дахи хургуулин хургаца Дарима Очирова 7-ноо 6,3 очкотой боложо, түү- рүү хургуунуудай нэрыэ эзэлээ. Ху- бүүд- дай дундааа Бурдуковскыи 4,5 очко- о абажа, гурбадахи хуурида гарахан бай- на. Ехэ нааданда түрүүшнхээ хабаа- дан Хэжэнгын дунда хургуунуудын хоё- наатай хургалда Герман Штарпов Цыдып Аюрмаанов хоёр 7-ноо 4 очко абажа ур- машаа юм. Команданууд хоорондын дүн- гарахада, Улаан-Удэ хотын хүүгэдэй спортын 5-дахи хургуулин эбтэй эсгэй коман- да нэгдэх хуури эзэлээ. Улаан- дахи хоёр хуурида Братский, Железно- горск-Илимскыи команданууд гарахан

● Хэжэнгын аймагай эрдэм хуралса- лай тагаар (даагшан А. Д. Бальчинов, ахамад бухгалтер Р. С. Цыдендамбаева) шатардамай клубай гшүүдэй хо- ло, ойрын наадануудта ошоходонь, ша- даха зэргээрээ тухаламжа үзүүлдэгынэ най- шаалтай юм. ● Январь харын хүүд багта тус ай- магай эдир хууүүд эдэнэрэй тухалам- жаар Россин Федерациин кубогта хүр- тэхи түлөө Москва хотодо үнгэргэгдэ- хэн нааданда хабаадалсаа эрбээ. Ти- хэдээ нааданда хабаадаан 18 коман- даа 11-дэхи хуури эзэлхэн байха юм. Байр Ринчинов нэгдэхэн хюлгэ дээрэ бэрхэ мастеруудтай наадахалда, 9-ноо 5 очко абажа, дүрбэдэхэ Россин Фе- дерациин спортын мастерай формати дүү- ргээ шалда. Спортын мастер Владимир Еланов 9-ноо 4,5 очко абажа, мастерайн- гаа нэрыэ баталхан байна. ● Эршүүлэй дунда даам наадлаар Буряад Республикын түүрүү хуури эзэл-

хын түлөө мурьсоон Улаан-Удэ хотодо үнгэргэгдээ. Февралын 17-ноо 21 бо- лотор үргэлжэлэн нааданда Баяр Рин- чинов очсо шалгаржа, түүрүү хуури эзэ- лээ. Тэрэ 6-наа 5,5 очкотой боложо, республикын чемпионной нэрэ зэргээ эр- гэртээ. Улаан-Удэ хууриунуудыэ спор- тын мастер Владимир Еланов Сергей Урбаданов хоёр эзэлбэ. Хүдөө нутагууднаа эрхэн даамшад сооноо Хэжэнгын дунда хургуулин 9- дэхи классай хургаца Эрдэнэ Дугар- жапов 24 хүнэй дундааа 12-дэхи хуу- ри эзэлээ. Тингэжэ мастера кандидатдай нэрыэ баталба. — Хэжэнгын аймагай шатардамай клубай гшүүдэй мурьсоондо ошоходонь, аймагай захиргаанай дэргэдэхэ залуу- шуулай хэрэгүүдэй, туршмын, физкул- тура болон спортын тагаар мунгэ үгэжэ, тухалаа, — гэжэ тус клубыэ даагша Ц. Балданов омогорхоно.

Т. БАДМАНИ.

Агуу Илалтын 50 ЖЭЛЭЙ ОЙДО

КОМИССАР ЦИДЕН ЦИБУДЕЕВ

Мүнөө үедэ нигэжэ бэшэхэдэ, гайхал- тай шэнгээр ханагдажа болохо. Юундэб гэхэдэ, «коммунист», «комиссар» гэгэн үгнүүд зарим хүнүүдтэ харалдай үг- нүүд болоод байна ха юм. Зүгээр боло- то баримтанууднаа тобиолол хэздэ, хэрбээ коммунистуудай эмхидхэхи, политическэ үүргэ дүүргэжэ байагүй наань, дайнай эсэс хүшэрхэн байха бай- гаа ёһотой. Сэрэгэй түрүүшын үдэрнөө дайнай дүүрэгтэр коммунистууд шунта байдалуудташье, ара ажалдашье бу- сад зоноо дахуулжа, илалтада зориг- жуулжа түүрүү зэргээ абаняниин ар- салтагүй. Зүгээр дайнай үеин коммуни- стнуудай үүргэ тухай бэлэй бэшгэдэхэ болон хэбэртэй байраа, бүри мар- тагдашье болохо хаш. Тарашье ойгто- сотой—хүрэнгэтэй хуулида орожо бай- гаа хадаа тингээгүйдөө аргагүй, тингэ- бэ ялашье, түүхын баримтануудыэ ха- загайруулжа болохогүй ха юм

«Миний хойнохо урагшаа». «Эхэ оройноого түлөө» гэжэ уряалаад, ком- мунистууд сэргээхэдэ толгойжо, дай- санай урагшаа довтолгодо ородог хэн. Комиссарнууд, политругууд оло манган сэргээхэдэ дунда ойгуулаамжын хүдэ- мэрнэ ябуулжа, партиян, засагай гар- ган тогтоолуудыэ тайлбарлажа, фронт- до болон ара газарта боложо байхан үй- лэ хэрэгүүд тухай хэлэжэ үгэдэг байгаа. Дайнда яобан юрын сэргээхэдэ юртэмсэ дээрэ, гурэн соо юуны боложо байныэ мэдэхэ аргагүй, газет, журналнуудыэ уншаха солонгуй ябаа ха юм. Тэрэ бү- хэниэ политрук суглуулжа, согсолжо, сэргээхэдэ нэгээрүүдэ үүргэтэй хон.

Манай республикаа үнгэрэн дай- да 120 мянга гаран хүнүүд хабаадалса- нан гэжэ мэдээлбэн. Партиян гшүүдэй 60 хубын фронтдо ошонон байна. Тэ- дэнэр эрэлхэг зоритгойгоор хорого дай- сантай тэмсэжэ, Агуу Илалтада өөрын- гөө хубитыэ оруулалсаган намтартай. Тэдэнэй нэгэн, 1960—70-аад онуудта «Буряад үнэн» газетын редактор бай- хан Циден Цибудевич Цибудев болон Энэ нүхэр дайнай эхинээ эсэс хүр- тэтер фронтдо комиссар, политрук яобан. Москвае хамгаалха тулалдаанда Можайск шадар танкунуудыэ бута сохид тухай артиллерийскэ полкын бүри- дэлдэ дайлагдажа, хүлээрнэ Воронежскэ фронт эльгээгдээд, дэлхэй дээрэ мэдэжэ болон Прокхоровскын танкова агууэжэ тулалдаанда хабаадалсаа. Хүү лээрнэ Прибалтийскэ 3-дахы фронтдо оролсоно, Эстоние фашистууднаа сү- лөөлсөлхөн юм. Тингэжэ яобахада, дай- санай ара талада тагнуул хэжэ, «хэлэ» бариха асарха үелөө хүлөө буудуулаад, Ленинград хотын госпитальдо аргалуул- хан юм.

— Би залуу, сортоотойхон, үшөө айл болоогүй, хойнохо дахуулгүй хүн ябааб. Аиха, хүрдэхыэ мэдэхгүй, бүхи ханаа хүсэлин Зүлээгэ ороноо хорого дайсанга ами найлаа хайрлангүй ар- шалха хэрэгтэ зориулагдадаг хэн,— гэжэ Циден Цибудевич мэндэ ябахадаа хөөрхэй бэлэй.

Танкунуудыэ бута сохидог тусхай пол- кын 5-дахы батарейн комиссар, полит- рук яобаа сагтаа тэрэнэй бэшлэн дэ- бэр манайда хадагалаатай байдаг. Тэрэ дэбэр соонь чэстда хэгдэхэ политиче- скэ хэмжээ ябуулганууд харалагдахан. Ижээлэхэдэ, 1942 оной арба—арбан үдэрнүүдтэ ямар хэмжээ ябуулганууд бэелүүлгэдэхэ гэжэ тодорхойгоор бэшгэ- дэнэн, гадна тэдэниэ хэн, хэзээ бүтээ- хэб, хүүлээрнэ бүтэлэнгүй, али үгы гү гэжэ тэмдэглэгдэнэн байна. Тын хэшээл, дээр сэргээхэдэ байгаа гү, али үгы гү, хон ямар сэргээхэдэ абааб—булта бүрихэг- дэнхэй.

Хэшээлээд нэн түрүүн Верховно Глав- нокомандованиин захиралнуудыэ, Га- даадын хэрэгүүдэй министрэй нотонуудыэ үзэдэг, газетнуудай статьянуудыэ уншадаг, агитаторнуудтай, дайшалхы хуудануудай редакторнуудтай семи- наруудыэ үнгэргэдэг, бусад элдэб асуудалнуудар хөөрлөөдөнүүдэ үнгар- гэдэг байхан. Ижээлэхэдэ, 1942 оной майн 3-да Н. В. Сталиной захиралтыэ, майн 5-да В. М. Молотовой ното шуд- лан үзэлэн байна. Саашан үдэрнүүдтэ И. Эренбургын «Хабар боложо бай- на», Н. Тихоновой «Булад зоригтой хү- нүүд» гэгэн статьянуудыэ бултаада ун- шалан байха юм. Иноль харын түрүү- шын арбан үдэр «Америкын сэргээгч арга боломжонууд», «Япон Хитад хоёр- той дайн тухай», дайнай түрүүшын жэ- лэй дүнгүүд тухай хөөрлөөдөнүүд, ре- дакторнуудтай, агитаторнуудтай семи- нарууд, нэримжээ дээшлүүлжэ тухай асуудалаар коммунистуудай болон ком- сомолшуудай суглаанууд үнгэргэгдэнэн байна.

Имэрхүү хэмжээ ябуулгануудай фронт дээрэ сэргээгч чэстнуудта хо- ло үнгэргэгдэдэг байһаниин тэрэ дэбэр сооноо харгардана.

Фронт дээрэ имгалт политическэ асуудалнуудар хөөрлөөдөнүүд болодог бэшэ, баһал уран найханай концертнүүд болодог хон. Булгадаа суглардад, тэрэ үеин дуунуудыэ сэвжээлдэдэг бэлэй. Циден Цибудевичэй дэбэр соо «Священная война», «Огонек», «В землянке», «Темная ночь», «Моя Москва», «О Дне- про, Днепр», «Ой, туманы, мои расту- маны» гэхэ мэтэ дуунуудай үгэнүүд бэ- шээгэй байдаг. Амархадаа элэ дуунуу- да дуулагдадад ябадаг байгаа.

Энэ дэбэртэй танилсаад байхадаа, манай сэргээгч комиссарнуудай ашаар ехэ эмхигнээр, журналтайгаар Эсгээ орондоо хизааргүй ехэ дуртайгаар хү- мүүдүүдэдэг байгаа гэжэ үшөө дай- хин ойлохоор. Тэрэ үеин сэргээх хүн юуны түлөө дайлагдажа, хуулида найн мэддэгдэн хон. Мүнөө тэрэ юумен мар- тагдахан хэбэртэй, Кавказ, Таджикистан болон бусад хөмөрото газарнуудта эль- гээгдэнэн зарим залуу хууүүд юуной тү- лөө дайлагдаханаа мэдэнгүй инзатай. Мүнгэ түлөө наань, хааншье ошооор бэлэн, хэнишье алахата хамаагүй шэн, гэжэ наана хэбэртэй. Энэ болбс Зүб- лэтэ армия бэшэ, харин хүрэнгэтэй армиян шанжэ гэшье ааб даа.

С. ШАНОШКИНА, ажалай ветеран.

Хүнгэн атлетикээр рес- публикын түүрүү хуури эзэл- хын түлөө үбэлэй мурьсоон найхан Зүүн Сибиринг тех. педагогическа университетдай манеж соо болобо. Спортын хэдэн бүлгэмүүд болон клубуудай 100 гаран хүнгэн ат- ледүүд хабаадажа, хурдан солсоноо туршахан байгаа.

Эгээл дутын зайда — 60 метр эрилдаан сугларгаша. Дие ехэл бахархуулдаг гэжэ. Старт абахан юэн эхэ- нэрүүд сооноо спортын ма- стер Вера Чистяковатай ана- мана урилдаха хүн олодог- гүй. Тэрэ 7,3 секунда саг харуулба. Олимпин халаа- най хүүгэдэй спортын тус- хай 1-дахы хургуулин (СДЮШОР-ой) хургалда Аня Зелинская, Наташа Ла- падуш гэгшэд 0,5—0,6 се- кундаар гартажа, нилээд хо- ло хаягдахан байха юм. Бу- риадай багшанарай институ- дай оюутан Олег Комиссаров 6,9 секунда соо энэ зайе гаталба. Технилогическа уни- верситетэй оюутан Иван Назавкин — илагшааа 0,1. «Россин эдир наһан» гэжэ спортын бүлгэмэй түлөөлөгч Игорь Петров 0,2 секун- даар гэгдэжэ, шангай хуу- ринуудыэ эзэлээ.

400 метр. Эршүүлэй дун- да илангала нонирхолтой, шанга тэмсэл болобо. Эгээл дүгын зайда шалгархан Олег Комиссаров энде 51,7 секунда саг харуулжа, 1993 ондо Владимир Расшивало- вай тогтоолон манежэй ре- корддо—51,4 секундада — нилээд дүтэлэн байха юм. Мүнөө дээрэ рекордын хуу- шаараа үлэбэ. Тус институ- дай оюутай Дмитрий Заму- лдин, Виталий Колосов гэгшэд удаахи хургуунуудта гараа. «Россин эдир наһан» гэжэ спортын бүлгэмэй гшүүдтэ мэргэжэл шадабарла эрлэ дээшлүүлжэ, хүнгэн атлет- тин олон зүйл эрхилжэ арга хабайтай байһанаа хар- нуулна. Үндэрыэ харайлаар 200,7 саниметрыэ гаталжа, манежэй рекорды нэгэ сани- метрээр үлүүлбэ. Энэнь үбэлэй мурьсоондо тогтоог- долон хөбөрхон рекорд гэ- шлэ. Тээд хангалтагүй юума- нийнх гэхэдэ, үндэрыэ ха- райлын сектортэ тэрэ ган- сараа баяба бшуу.

Утыэ харайлада 12 хүн хабаадаа. Буряадай багша- нарай институудай оюутан, спортын мастера кандидат Андрей Носков 6 метр 95 саниметрэ утыэ харайжа, түүрүү хуури эзэлбэ. В. Бо- родихин илагшааа 11 сан- тиметрээр гартажа, мүнгэн медальар шагналдаа. О. Уте- нов гурбадахи хуурида гара- хан байна. Вера Чистякова 5 метр 32 саниметрэ утыэ харайжа, эхэнэрнүүдэй дун- дааа илаба. С. Чебунина, О. Бессонов гэгшэд хоёр- дохи, гурбадахи шангуудта хүргэлэн байха юм. Энде хуын тухай хэлэлтээ гэхэдэ, харилгын секторнуудта га- ража хууүүд, басагад юундэ- шэжэ үсөөрөөд байха. Үнлэ- рыэ харайлагда эршүүлэй дунда орой ганса хүн хабаа- дага гэжэ тэмдэглэжэ хэмби. Тээд үндэрыэ харайха нэгэ- ньшэ эхэнэр олодоггүй. Энэ.

800 метр. Энэ зайда Н. Чистикова 2 минутта 21,6 секунда саг харуулжа, рес- публикын чемпионной нэрэ зэргээд хүргэлэн байха юм. Н. Лападуш (ВСТГУ), В. Кураева (СДЮШОР) хоёрдо- хи, гурбадахи хууриунуудыэ эзэлбэ. Энде эршүүл адир- хуу үрэ дүнгүүдэ харуулаа. Гэбшье багшанарай инсти- тутай түлөөлөгч Дмитрий Замулин халта блулоу байа. Хүүгэдэй спортын хургуу- лын хургалда К. Телешев, А. Корпулов саяздаа ду- ралсал хорилгоо найнаар үргэлжлүүлбэл, ехэ ерээдүй-

тэй урилдаашад болохо бай- банаа гэршээдэ.

1500 метр. Манай респу- бликын бэлгтэй бэрхэ урил- даашадтай, тусхайлбал, удас- хоорондын классай спортын мастерууд Наталья Соло- минскаягай, Анастасия Дан- чиновагай, Геннадий Темни- ковэй, Сергей Федотовой, Юрий Чижовой уласхоорон. Дын ехэ ехэ мурьсоонүүдтэ хабаадажа байхан дээрбээ дундуур ба холын зайнуудта тинмэшы үндэр үрэ дүнгүүд харуулагдабагүй. Энэ зайдэ багшанарай институудай оюу- тан Ольга Оларина 5.20,8 минута саг харуулжа, ила- та туйлаба. Т. Богданова, Н. Голникова гэгшэд удаахи шатын дипломуудар шагна- даа. ЛВРЗ-тэй спортын клуб- бай тренер Виктор Труби- вой хургалда Д. Нарханин, Д. Глазков гэгшэд бусаднаа блулоу байгаа.

Олимпин халаанай хүү- гэдэй спортын тусхай хур- гуулин хуралга Андрей Горин дабалтануудтай 2000 болон 3000 метрэй зайнууд- та тус тустайн 5.59,4 ба 8.48,6 минута саг харуулжа, түүрүү хуури эзэлээд, рес- публикын чемпионной нэрэ солодо түрүүшнхээ хүртэ- бэ. А. Гнеушев (ВГПИ), В. Манарчук, Д. Глазков (хоуу- ла СДЮШОР-ноо) удаа- хи хууриунуудта гараа.

«Россин эдир наһан» гэ- жэ спортын бүлгэмэй Буряа- дай таһагай инструктор, спортын мастер Владимир Бородихин хуульэй жолууд- тэ мэргэжэл шадабарла эрлэ дээшлүүлжэ, хүнгэн атлет- тин олон зүйл эрхилжэ арга хабайтай байһанаа хар- нуулна. Үндэрыэ харайлаар 200,7 саниметрыэ гаталжа, манежэй рекорды нэгэ сани- метрээр үлүүлбэ. Энэнь үбэлэй мурьсоондо тогтоог- долон хөбөрхон рекорд гэ- шлэ. Тээд хангалтагүй юума- нийнх гэхэдэ, үндэрыэ ха- райлын сектортэ тэрэ ган- сараа баяба бшуу.

Диро түлхилгөөр яһала үндэр үрэ дүнгүүд туйла- даа. Энде «Россин эдир на- һан» гэжэ спортын бүлгэм- мэй гшүүд Тайяна Казан- цева, Владимир Бородихин гэгшэд тус тустайн 15 метр 20 саниметрэ болон 15 метр 25 саниметрэ ядро түлхжэ, түүрүү хуури эзэлбэ. Шангай хууриунуудта гаргахан Тагья- на Жигалова, Евгения Коси- лова, Иван Дьяков, Тимофей Ребрый гэгшэд илагшаднаа хо- ло гаргахан байха юм.

Мурьсоонэй түгээхэдэ эстафетэ дамжуулгатай урил- даан болобо. Эхэнэрнүүдэй дундааа «Россин эдир на- һан» гэжэ спортын бүлгэмэй, эршүүл сооноо Буряадай багшанарай институудай ко- манданууд эрхимлэбэ.

Хөёр үдэрэй туршада Үр- гэлжэлэн мурьсоонэй дүн- гүүдэ согсолхо. «Россин эдир наһан» гэжэ спортын бүлгэмэй суглуулагдамал ко- манда (тренеруудын үгбэ наман хоёр Надежда Кон- станциновна болон Борис Васильевич Мирофановтай) түүрүү хуури эзэлжэ, дам- жуулгын кубогаар шагнал- даа. Буряадай багшанарай институудай атлетүүд хоёрдо- хи, Зүүн Сибиринг техни- логическа университетэй тү- лөөлөгчэд гурбадахи хуури эзэлбэ.

Энэ мурьсоон үнгэргэгдэдэ физическэ культура ба спор- тин комитет, спонсорууд — «Импулс» фирмэ (прези- дент А. А. Елгин генерал- лейтенант директорын Е. В. Сте- панов), худалдаа наймаанай «Але-андр» фирмэ (генера- льна директорын А. С. Гор- рашин) ехэ туһа хүргэлэн байна. «Импулс» фирмн тогтоолон 500 мянган түхэр- тэй тусхай шангууд Натя- лья Чистякова болон Влади- мир Бородихинда баруула- даа. Худалдаа наймаанай фирмн тогтоолон шангууд Вера Чистякова, Тагьяна Ка- занцева, Олег Комиссаров гэгшэдтэ олгодогон байха юм.

Б.М. ЖИГИТОВ. ЗУРАГ ДЭЭРЭ: В. Чистя- кова, Ц. ЦЫРЕНКАПОВАЙ фото.

«...ХАТАНАЙ» ХҮНДЭ ДЭ ХЭЗЭЭ ХҮРТЭХЭБ?

Хөёр үдэрэй туршада Үр- гэлжэлэн мурьсоонэй дүн- гүүдэ согсолхо. «Россин эдир наһан» гэжэ спортын бүлгэмэй суглуулагдамал ко- манда (тренеруудын үгбэ наман хоёр Надежда Кон- станциновна болон Борис Васильевич Мирофановтай) түүрүү хуури эзэлжэ, дам- жуулгын кубогаар шагнал- даа. Буряадай багшанарай институудай атлетүүд хоёрдо- хи, Зүүн Сибиринг техни- логическа университетэй тү- лөөлөгчэд гурбадахи хуури эзэлбэ.

Энэ мурьсоон үнгэргэгдэдэ физическэ культура ба спор- тин комитет, спонсорууд — «Импулс» фирмэ (прези- дент А. А. Елгин генера- лейтенант директорын Е. В. Сте- панов), худалдаа наймаанай «Але-андр» фирмэ (генера- льна директорын А. С. Гор- рашин) ехэ туһа хүргэлэн байна. «Импулс» фирмн тогтоолон 500 мянган түхэр- тэй тусхай шангууд Натя- лья Чистякова болон Влади- мир Бородихинда баруула- даа. Худалдаа наймаанай фирмн тогтоолон шангууд Вера Чистякова, Тагьяна Ка- занцева, Олег Комиссаров гэгшэдтэ олгодогон байха юм.

Б.М. ЖИГИТОВ. ЗУРАГ ДЭЭРЭ: В. Чистя- кова, Ц. ЦЫРЕНКАПОВАЙ фото.

Энэ мурьсоон үнгэргэгдэдэ физическэ культура ба спор- тин комитет, спонсорууд — «Импулс» фирмэ (прези- дент А. А. Елгин генера- лейтенант директорын Е. В. Сте- панов), худалдаа наймаанай «Але-андр» фирмэ (генера- льна директорын А. С. Гор- рашин) ехэ туһа хүргэлэн байна. «Импулс» фирмн тогтоолон 500 мянган түхэр- тэй тусхай шангууд Натя- лья Чистякова болон Влади- мир Бородихинда баруула- даа. Худалдаа наймаанай фирмн тогтоолон шангууд Вера Чистякова, Тагьяна Ка- занцева, Олег Комиссаров гэгшэдтэ олгодогон байха юм.

Б.М. ЖИГИТОВ. ЗУРАГ ДЭЭРЭ: В. Чистя- кова, Ц. ЦЫРЕНКАПОВАЙ фото.

Энэ мурьсоон үнгэргэгдэдэ физическэ культура ба спор- тин комитет, спонсорууд — «Импулс» фирмэ (прези- дент А. А. Елгин генера- лейтенант директорын Е. В. Сте- панов), худалдаа наймаанай «Але-андр» фирмэ (генера- льна директорын А. С. Гор- рашин) ехэ туһа хүргэлэн байна. «Импулс» фирмн тогтоолон 500 мянган түхэр- тэй тусхай шангууд Натя- лья Чистякова болон Влади- мир Бородихинда баруула- даа. Худалдаа наймаанай фирмн тогтоолон шангууд Вера Чистякова, Тагьяна Ка- занцева, Олег Комиссаров гэгшэдтэ олгодогон байха юм.

Б.М. ЖИГИТОВ. ЗУРАГ ДЭЭРЭ: В. Чистя- кова, Ц. ЦЫРЕНКАПОВАЙ фото.

Зуһаландаа газарай эдээ ургуулагшадта

ЭРТЭЭННЭЭ БЭЛДЭЖЭ ЭХИЛЭЭ

Угэрсэ, арбуз, дыни, кабачки, тынькэ гэхэ мэтын орогдой элэсэй үрэлэн муудахадаа турган. Тингэхэгийн тула үрэхэ шингэй газарта байл- гаа хэрэгтэй.

Овоц түргэн ургуулаха гэ- хнаа, үрэхэ 18—20 градус булээн уһан соо хэжэ, шинг- түүлээ наантай, һайн Редис, репка, броква, угэрсэ гэхэ мэтын ногоон элэсэйнихиэ шингүүлэхэдээ, даагагүй 8—10 часай туршада байл- гатгы. Харин удаан урагдаг морхооб, сельдерей, петруш- ка, укроп, свекло, помидор, һонгий гэхэ мэтын овоцтой

үрэхэ 24 часай туршада уһан соо байлгача хэрэгтэй. Капуста, репка, редис, угэрсэ, броква гэхэ мэтын ногоон элэсэй үрэхэ газар- та нуулахада, 30—50 часай һүүлээр газарһаа үндэһэ- нинь бултайжа эхилдэг. Баш свекло, салат, помидорой- хи 60—80 час болоод үндэ- хэ, саашан морхооб, сель- дерей, петрушка, укроп та- хура болобо, 70—100 час та- хурай хүлээхэт.

Л. МУНГАЛОВА.

ШАНГА ХООЛОНТОН Оюутан Хирооки О бугдэ Японий эрхэдэ хоолойтой зоний дүгээ та туйлаба. Тингээдэ наһан соогоо каратэ хэбэ гэжэ тэрэ хашаада 112,9 децибел хуураа аюла үгөө юм ха. Но- Кобаяси хоёрдохи буюу хэдээ, Японий премьер министр Томити Мидзу- хандажа, «Хуурун, му- ни тэгшэ болгохони гэжэ хашхараа. Томоюки Фукумура шанда хүртээбэ. Тэрэ но- ной харала байхаа рилдэдэг зондо дургад- мэнээ: «Поэзинууд соо нилдэхээ болыггүй — гэжэ хирөө юм гэхэсэнэ.

НОЕНОЙ ХАДАА. Тонхойнын генерал- натор Крис Паттен Вик- торн Сола гэжэ нэртэй нохойнуудайнаа нээ- дыэ заабол хангаалай конгын засагаархалда шиндэхэбэрини ёһор ту- зулхан нохойнуудыэ гэгдэнэн юм. «Миния нунд хуниэ зуула- номгохонун...» гэжэ гэр- тен хэлэнэ. Тингээдэ гэр- гарана. Зоний мунгэ эдэ хоёр нохойн зураа- даа нэгэтэ бэшэ зураа- ха юм.

НЭРЭЭ ХЭЛБЭГТЭ Нэрээ хэлэээ ара- нгэ хүн хушан бара- далдага дээрбээ нэ- үнний бюро алаба. Тэ- дэ 35 фунт стерлин- гөө. Энэ бюорогдой гур- ганууд руу эзэниин ша- гаа һаа, сэтгэмэ тэд о- болгохо хон. Юуб гэг- тэнэнь правительствэ ноууса документүүд бай- шшу. Тэрэ нэрээ хэ- хуниин эдэ документүүдэ «Гардиан» һоничо аба- жа худалдаа. Сааша но- болохонинь мэдэжэ да- даа.

ГЭГЭН БОЛГОВО Хоёрдугаар наа И- Павел Папуа Шэнэ Гем- де эражэ, палуастууд аруудхаба. Аихаабтар роогой орожо байгаа наань, 10 мянга гары эндэ сугларна. Гадна 1945- оо япончуудтай то муу- гаар алахан палуас са- тан Тортыэ гэгэн гэжэ сонсохо. Тэрэ ават соо түрүүшын гэг- нэрүүдтэ бусаа хон.

ЗУРАГУУДААР ОЙЛУУЛНА Конгын шэнэ Конгитэй зохолдожо байна. Тингэ- зохолдожо уншана, баш- шаладаггүй зонийгоо тэ- нинэ һайнаар ойгохонь лэ- лада энэ Үндэлэн Хуури зурагуудар тодорюулаа, со- солхо. Намгэжа сохино хон үбэнгэй зурагаар нэр- нэрүүдэй адли эрхэтэй га- һаниин баталалдаа. Ино- хүүгээр бүхи статьянууд ой- логототой болгононо.

ХАНАА ХЭБТЭЭНЭ Англичанин, вице-адмирал болон дээрмэнь Фред- Дрейфе дайнын ороноо гаргана. Британнда хүрөө- хэрэгтэй гэжэ тоолодог уу- лам олоноороо байна. Тэ- эхэнэниин Англиян Далай Сэрэгэй филодой удир- шад эрлэ бурруулаана. Хо- нэй хүрөөдэ дайража бол- гуй, нүгэл гэжэ ха юм. Ах- шахуу гэгшэй саана Дрей- туулган хуурсаар Карби- далай руу татагдахан гэжэ хануулаа.

ТАМХИ ТАТАХАА БОЛИВО Тамхича халха гэжэ ст- рэдэйн зон хара пердэ та- тад турнаш гэжэ Бель- нида гаргалдага «Хал- тингэ» сэтгүүл мэдэжэ Тон элэхитэйгээр тамхы тэ- гэдэг 48 хуниэ харгалжа энэ туршалда үнгэргэгдэ- байгаа. Эдэнэрыэ хэдэн са- сый турша соо нээ тэдэ са- гаретанууд байгаа. Менто- той, мягатай, хана пердэ синагетанууд бии хон. «Ха- ра пердэтай синагетанууд таташаад соонь иланхай олон зон тамхича халха», — гэжэ сэтгүүл олон хон.

ХЭН ЭЭМЭТЭЙНЭ «Индиян эрлийн» пердэ Энэдхэгэй авианкомпания А- 320 тухалэй хоёр аэропорт Делиин аэропортдо газар- буужа ябахадан, нгэ үгсэ буйвол хоёр талмай дээрэ гуйжэ гараад, эдэ ойгонууд- дай мөөр долоо орошон аа- ба. Нэгэ багал үрдэггүй Зүгөөр нэгэ хүн хохино. Аэропортын харуулсан Ма- Бахадур эдэ хоёр амитады тогтоохыэ оролдо. Хуу- нүүдэнэнь таташаба, хал- лээгүй.

(Һоннууднаа абтаба).

Уданшөгүй хабарай оро- род тарилга эхилхээ байна. Сагаа гээнгүй овоц, эсэгүүд- дай үрэнэнүүдэ мунууд- наань халгаажэ, һайнууды- энэ шэлэжэ абаха ажаллаа эхилэе.

Томохон, һайн шанартай үрэхэ орогдойо һуулагдаха- дмай, яагаашье һаа, баян ургаса гарадаг. Ижээшье, хөгсөд стэкан соо сайн хал- багар дабаа хээд, үнлээжэ хэжээхөд, 5—7 минута байлганаанайн һүүлээр, муу үрэнэнүүдэнь өөдөө хөөрэхэ. Харин стэканай

хээд, пешэндээ гү, али бата- рейдэ 1,5—2 харын турша- да үлгэжэрхитэйгэй, һууль- дэрыэ доошон буулгангүй, шалгажа байхат, Тингэхын тула тэрэ баһанжаа халдун- уһатай таз соо табижа ёһо- той. Үрэхээ үдэн нэгэ га- зарта һуулахагынаа урда- тээ, 20—50 градус халуун

үһан соо хээд, 3—4 час ту- хай байлгахата болоно Энэ сэгтэа үһанайнгаа темпера- турыэ доошон буулгангүй, шалгажа бай